

CYNGOR GWYNEDD

PWYLLGOR	PWYLLGOR ARCHWILIO
DYDDIAD	17 CHWEFROR 2015
TEITL	TREFNIADAU DATGELU - YMWYBYDDIAETH O'R POLISI CANU'R GLOCH
PWRPAS YR ADRODDIAD	HYSBYSU'R PWYLLGOR ARCHWILIO O GANLYNIADAU AROLWG O YMWYBYDDIAETH STAFF A'U HAGWEDD TUAG AT BOLISI CANU'R GLOCH Y CYNGOR
AWDUR	DEWI MORGAN, UWCH REOLWR REFENIW A RISG
GWEITHREDIAD	DERBYN YR ADRODDIAD, SYLWEBU AR Y CYNNWYS AC YSTYRIED Y CAMAU GWEITHREDU A AMLINELLIR YN RHAN 1 O'R ADRODDIAD

1 CYFLWYNIAD – BETH SYDD ANGEN I'R PWYLLGOR ARCHWILIO EI WNEUD?

- 1.1 Er mwyn cyflawni ei roi fel “y rhai sy'n gyfrifol am lywodraethu”, mae angen i'r Pwyllgor Archwilio:
- **Ystyried cynnwys yr adroddiad yma, a dod i gasgliad ar ansawdd a chadernid trefniadau Canu'r Golch y Cyngor, ar sail canlyniadau'r holiadur staff**
 - **Gwneud argymhellion er mwyn cryfhau'r trefniadau ymhellach**
 - **Ystyried os dylid anfon unrhyw neges i holl staff y Cyngor ar ran y Pwyllgor Archwilio, ar sail canlyniadau'r holiadur.**

2 CEFNDIR

- 2.1 Bwriad y Polisi Canu'r Gloch yw i annog gweithwyr i ddod ymlaen a sôn am bryderon difrifol sydd ganddynt ynghylch camymarfer er mwyn amddiffyn y cyhoedd a staff, gwarchod enw da'r Cyngor a chynnal hyder y cyhoedd. Bwriad y polisi yw annog a galluogi gweithwyr i rannu pryderon difrifol yn fewnol yn hytrach na dewis ceisio datrys pethau yn allanol.
- 2.2 Mae'r polisi yn berthnasol i holl staff y Cyngor a chontractwyr sy'n gwneud gwaith i'r Cyngor ar eiddo'r Cyngor, megis gweithwyr asiantaeth neu adeiladwyr, cyflenwyr a'r rheini sy'n darparu gwasanaethau dan gontract gyda'r Cyngor ar eu heiddo eu hunain, megis cartrefi gofal.
- 2.3 Mae'r fframwaith cyfreithiol i warchod unigolion sy'n “canu'r gloch” wedi ei osod yn Neddf Datguddiad Diddordeb Cyhoeddus 1998 (Public Interest Disclosure Act - PIDA). Mae PIDA yn cael ei gydnabod fel meincnod ar gyfer “canu'r gloch” er lles diddordeb cyhoeddus. Daeth y Ddeddf i rym yng Ngorffennaf 1999.
- 2.4 Mae gweithwyr sy'n rhannu pryderon yn ddiwyll ynghylch achosion o gamymarfer wedi'u hamddiffyn rhag erlid a chael eu diswyddo dan Ddeddf Dadlennu Buddiant Cyhoeddus 1998.

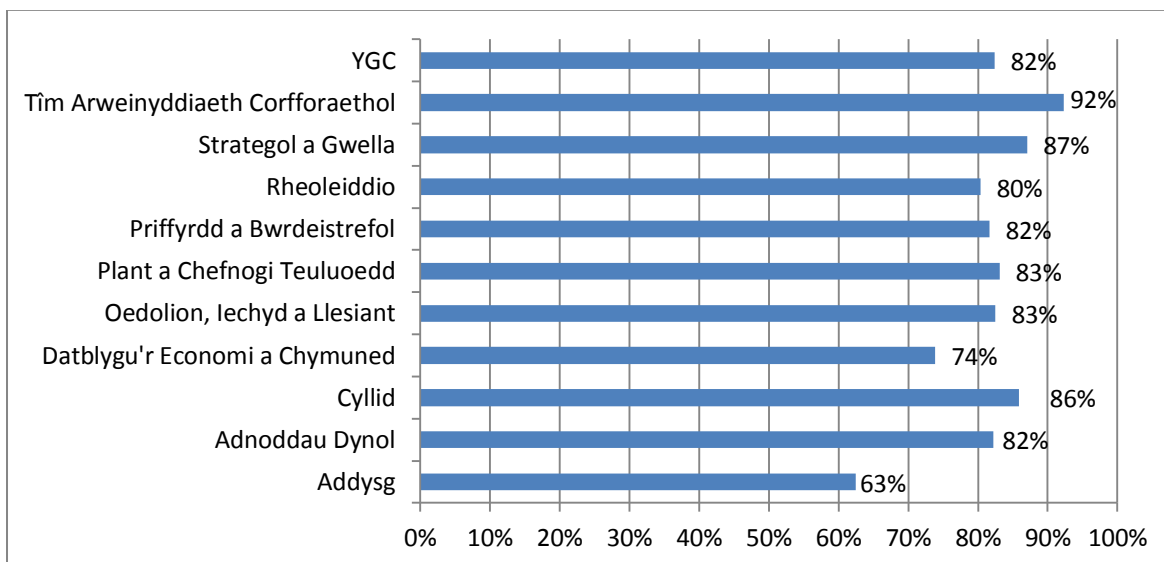
3 BWRIAD A CHWMPAS YR ARCHWILIAD

- 3.1 Bwriad yr archwiliad oedd cynnal adolygiad o ymwybyddiaeth staff Cyngor Gwynedd am Bolisi Datgelu a Chanu'r Gloch y Cyngor ynghyd â chanfod barn gyffredinol gweithwyr y Cyngor tuag at y polisi a'r trefniadau canu'r gloch trwy ddefnyddio holiadur pwrpasol.
- 3.2 Dosbarthwyd holiadur tebyg gan Archwilio Mewnol i staff prif swyddfeydd y Cyngor yn 2010, ac roedd y gwaith pellach yn 2014 yn gyfle i gymharu canlyniadau'r ddau ymarferiad er mwyn gweld os oedd cynnydd wedi bod yn lefelau ymwybyddiaeth staff o'r polisi, ac os ydynt yn fwy parod i ganu'r gloch ers 2010.
- 3.3 Anfonwyd dau e-bost i oddeutu 2200 o weithwyr yn gofyn iddynt, ac yn eu hatgoffa, i gwblhau'r holiadur. Cymerodd 705 (32%) o weithwyr ran yn yr adolygiad.
- 3.4 **Gan mai holiadur ar lein oedd hwn, roedd yr holiadur y tro yma wedi ei gyfyngu i staff swyddfa yn unig. Yn 2015/16, bwriedir cynnal ymarferiad o'r fath gyda gweithwyr llaw.**
- 3.5 Roedd yr holiadur hefyd yn ceisio darganfod unrhyw bryderon sydd gan staff ynglŷn â defnyddio'r Polisi, a faint o hyder sydd ganddynt yn y drefn.

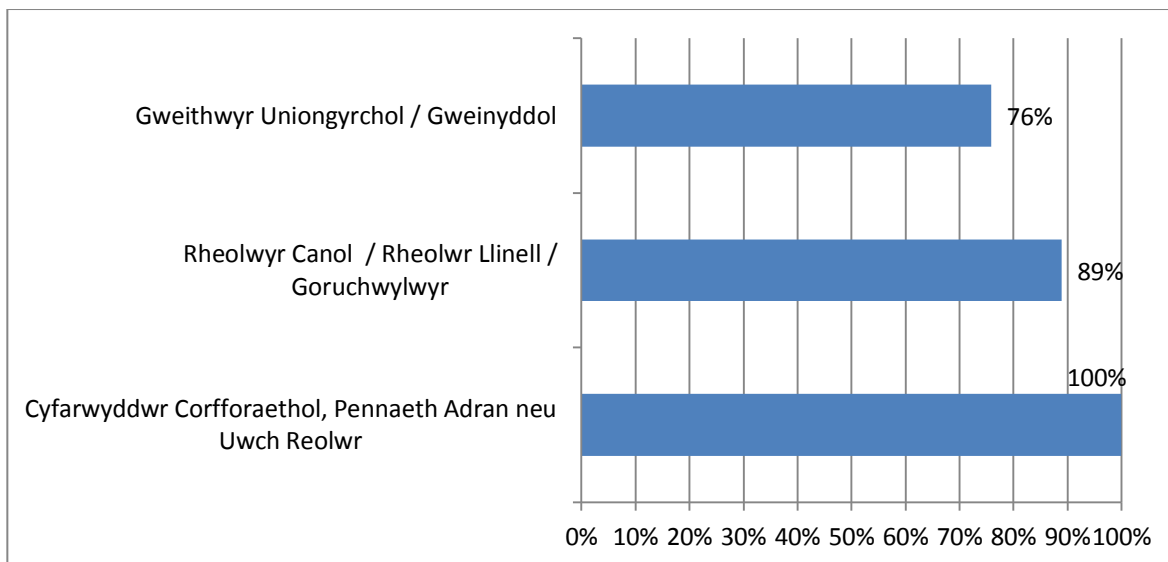
4 AMCAN 01: BOD TREFNIADAU PRIODOL I SICRHAU FOD GWEITHWYR Y CYNGOR YN YMWBODOL O'R POLISI CANU'R GLOCH.

Ymwybyddiaeth

- 4.1 Yn 2003 dim ond 30% allan o'r sampl o 200 aelod staff a ymholwyd oedd yn ymwybodol fod gan Gyngor Gwynedd bolisi Canu'r Gloch. Erbyn 2010, roedd y canran yma wedi cynyddu yn sylweddol i 79.6% (allan o sampl o 740).
- 4.2 Erbyn hyn, dengys bod **81%** o staff, allan o'r sampl o 705, yn ymwybodol bod gan y Cyngor Bolisi Canu'r Gloch. Dengys y tablau isod ddadansoddiad o'r canlyniadau, fesul Adran a fesul categori staff.

Ffigur 1: Ymwybyddiaeth o'r Polisi Canu'r Gloch fesul Adran

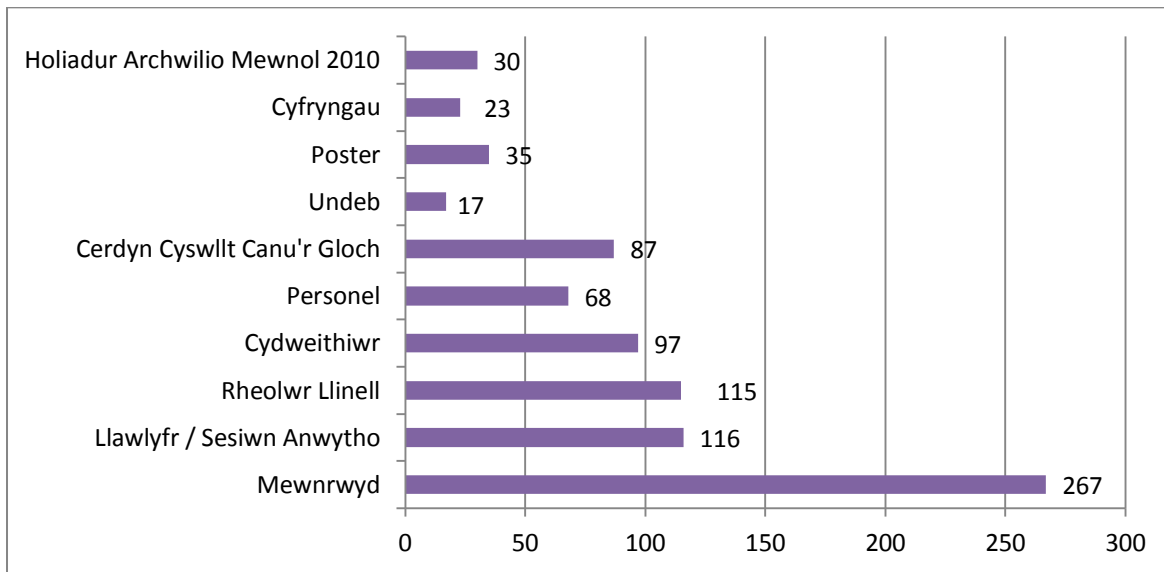
Ffigur 2: Ymwybyddiaeth o'r Polisi Canu'r Gloch fesul categori staff

4.3 Gwelwyd:

- Bod ymwybyddiaeth o'r polisi yn uchel ymysg Uwch Reolwyr ond yn lleihau wrth symud tuag at y Gweithwyr Uniongyrchol
- Bod amrywiaeth mawr rhwng adrannau'r Cyngor. Yr Adran Addysg sydd â'r ffigur isaf, sef 63%. Nid oedd Ysgolion yn rhan o'r adolygiad yma gan eu bod yn dilyn polisiau sydd wedi cael eu mabwysiadu ar gyfer defnydd eu hunain drwy eu cyrff llywodraethol, ond disgwylir bod cefnogaeth ar gael i staff ysgolion gan swyddogion yr Adran Addysg petai'r angen yn codi.
- Y byddai 13% o'r rhai nad oedd yn ymwybodol o'r polisi wedi datgelu pryder am gamymarfer yn y gweithle, petaent yn ymwybodol am y trefniadau Canu'r Gloch. Mae hyn yn atgyfnerthu'r angen i godi ymwybyddiaeth ymhellach.

Dull o Hyrwyddo'r Polisi

- 4.4 Mae'r Polisi Canu'r Gloch yn cael ei hyrwyddo mewn sawl ffordd wahanol gan y Cyngor. Gofynnwyd yn yr holiadur drwy ba ddull (gyda'r opsiwn i ddewis mwy nag un) y daeth y gweithwyr yn ymwybodol o'r polisi. Dengys ddadansoddiad o'r canlyniadau isod:

Ffigur 3: Dulliau daeth y gweithwyr yn ymwybodol o'r polisi

- 4.5 Yn ogystal â'r opsiynau yma, roedd cyfle i staff ychwanegu dulliau eraill. Atebion cyffredin oedd ymwybyddiaeth o'r polisi drwy rinwedd eu swyddi, "word of mouth", cyfarfodydd timoedd neu drwy lythyr penodi i'w swyddi. Dengys y canlyniadau uchod bwysigrwydd y Mewnrwyd, ond ar y llaw arall mynegodd nifer o weithwyr nad yw'n hawdd dod o hyd i'r polisiau arno.

Cerdyn Canu'r Gloch

- 4.6 Yn 2009, gwnaethpwyd ymgyrch gynhwysfawr i godi ymwybyddiaeth o'r polisi drwy rannu cardiau cyswllt canu'r gloch. Golyga hyn bod pob un o weithwyr y Cyngor i fod i dderbyn cerdyn (maint cerdyn banc) sy'n rhestru rhif ffôn, cyfeiriad e-bost, a chyfeiriad post 'Canu'r Gloch', er mwyn ysgogi unrhyw un i 'ganu'r gloch' os yw'r angen yn codi. Dylai'r cerdyn yma fod wedi'i gynnwys fel rhan o becyn anwytho i weithwyr newydd sy'n ymuno â'r Cyngor.
- 4.7 Gofynnwyd yn yr holiadur yn uniongyrchol i'r gweithwyr os ydynt wedi derbyn y cerdyn. Darganfuwyd mai dim ond **21.7%** o'r sawl oedd yn ymwybodol o'r polisi fynegodd eu bod wedi derbyn cerdyn, sydd **yn llai na ffigur 2010 (25.5%)**.

5 AMCAN 02: BOD GWEITHWYR Y CYNGOR YN BAROD I DDEFNYDDIO'R POLISI OS YW'R ANGEN YN CODI.

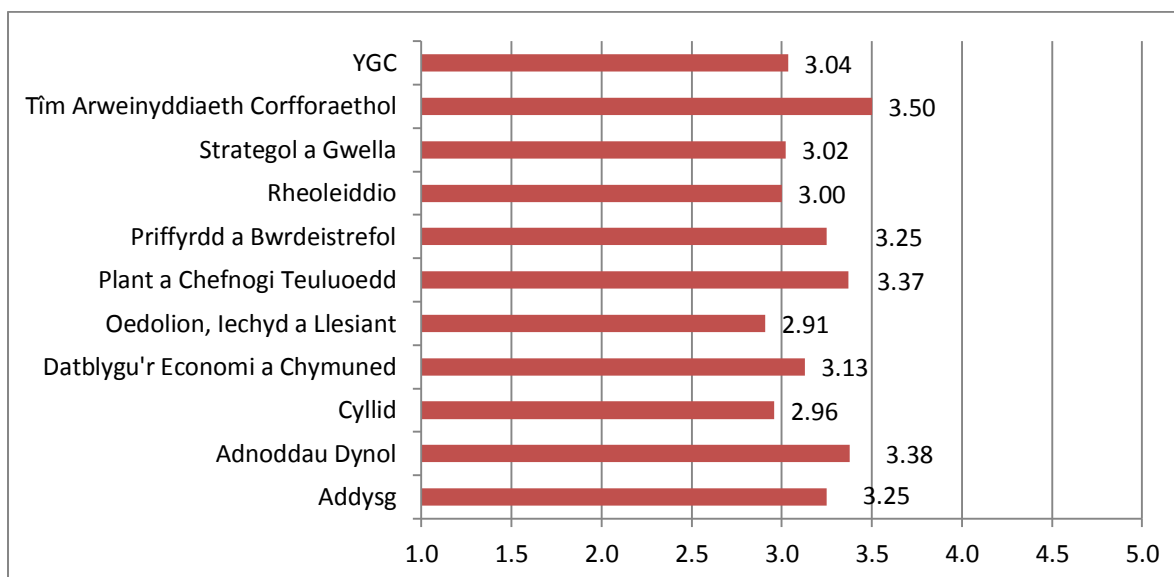
Hyder yn y System

- 5.1 Er mwyn i weithwyr y Cyngor fod yn ddigon hyderus i ddilyn canllawiau'r polisi, rhaid i'r cynnwys fod o safon uchel. Cynhaliwyd adolygiad o drefniadau canu'r gloch y Cyngor yn ystod mis Mai 2014 gan Swyddfa Archwilio Cymru. Roedd yr adolygiad yn cwmpasu y polisi, ymrwymiad y Cyngor, sut mae'r Cyngor wedi mynd ati i weithredu'r polisi, addysg a hyfforddiant, ymwybyddiaeth, llwyth achosion ac y polisi ar waith.
- 5.2 Mynegwyd bod y polisi yn dda ar y cyfan a chyflwynwyd argymhellion i'w gryfhau. Mae'r polisi yn cael ei adolygu ar hyn o bryd.
- 5.3 Gofynnwyd yn holiadur 2010 i weithwyr y Cyngor roi eu barn ar y trefniadau cyfredol o ganu'r gloch drwy roi sgôr rhwng 1 a 5 (1 yn wan a 5 yn ardderchog) iddo. **Cyfartaledd y sgôr yn 2010 oedd 2.9 allan o 5.** Ar gyfer holiadur 2014, newidiwyd geiriad y cwestiwn i ofyn am lefelau hyder y gweithwyr yn y drefn, ble mae 1 yn dynodi 'dim hyder' a 5 yn 'gwbl hyderus'. Roedd hyn yn dilyn sylwadau o ddiffyg ffydd yn y drefn yn holiadur 2010. **Cyfartaledd y sgôr yn 2014 oedd 3.09**, sy'n dynodi bod gan weithwyr y Cyngor, yn gyffredinol, hyder yn y drefn, er ddim yn gwbl hyderus.
- 5.4 Dengys y tabl isod amrediad o'r ymatebion i'r cwestiwn yma:

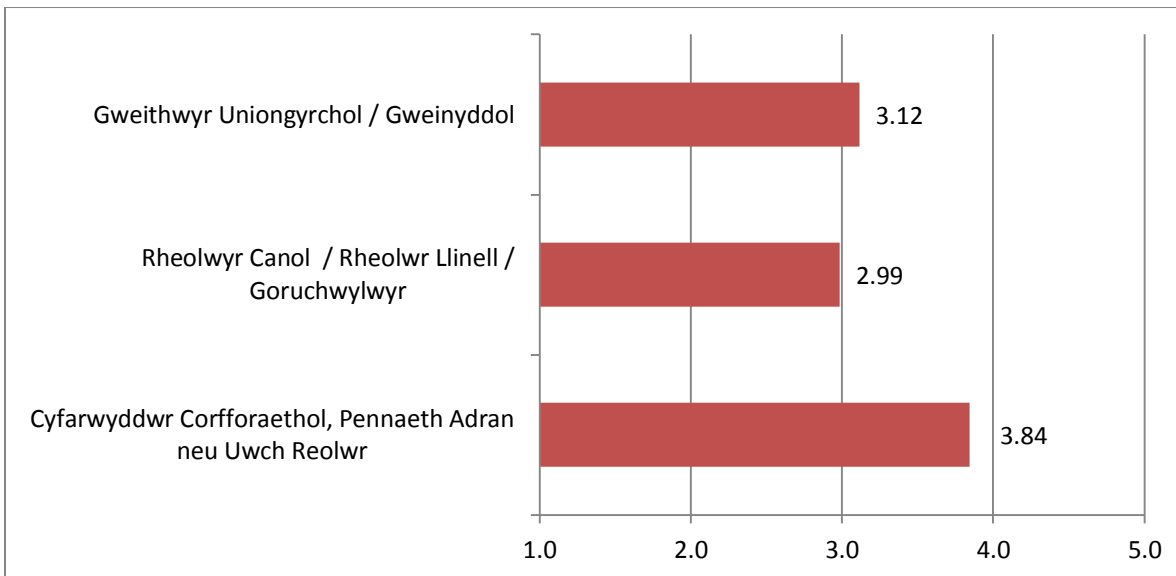
Sgor	1	2	3	4	5
Nifer o ymatebion	45	83	259	137	46
Canran	8%	15%	45%	24%	8%

Tabl 1: Hyder Staff yn y Trefniadau

- 5.5 Dengys ddadansoddiad o'r ystadegyn yma, fesul Adran a chategori staff isod:

Ffigur 4: Dadansoddiad o lefelau hyder gweithwyr yn y drefn canu'r gloch, fesul Adran

Ffigur 5: Dadansoddiad o lefelau hyder gweithwyr yn y drefn canu'r gloch, fesul categori staff

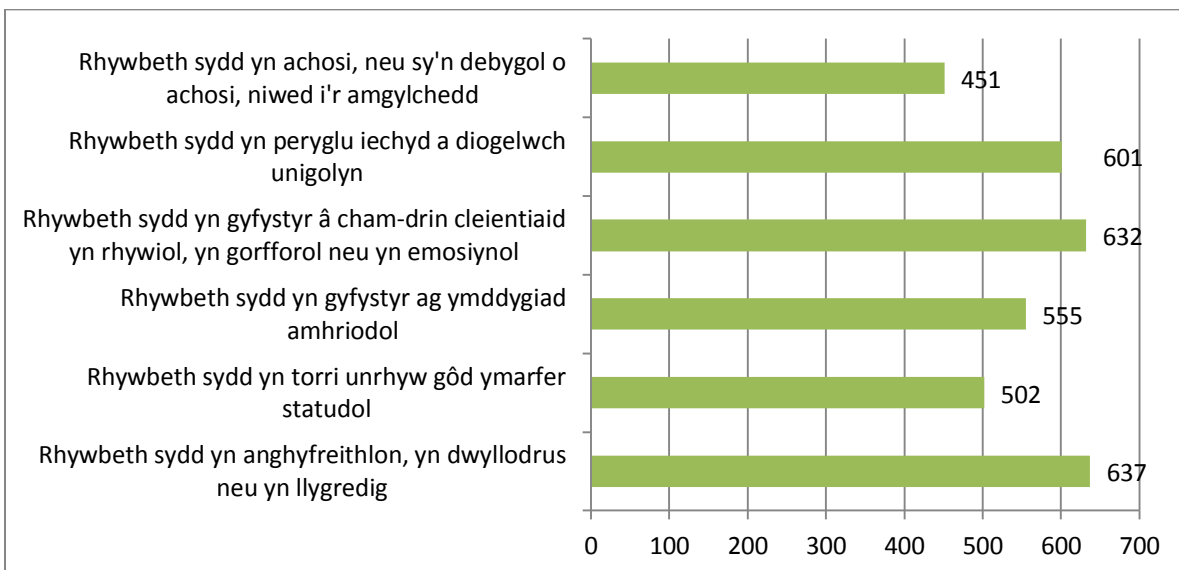
5.6 Dim ond yr Adran Cyllid a'r Adran Oedolion, Iechyd a Llesiant sydd wedi rhoi sgôr cyfartaledd llai nag 3, tra bod pob Adran arall wedi rhoi sgôr cyfartaledd rhwng 3 a 3.5. Dengys hefyd mai Rheolwyr Canol sydd â'r hyder lleiaf yn y trefniadau, sy'n wahanol i'r hyn a welwyd yn adroddiad 2010.

Defnyddio'r Polisi

5.7 Dim ond 22 person allan o'r rhai a gwblhaodd yr holiadur a ddywedodd eu bod wedi canu'r gloch, a mynegodd 10 ohonynt eu bod yn hapus gyda'r modd y cafodd y mater ei drin. Yn y 22 achos – yn ôl y rhai a ymatebodd – cafodd 6 achos eu datrys, 10 eu datrys i raddau a 6 ddim o gwbl. Fodd bynnag, barn y sawl sy'n canu'r gloch yw hyn a gall eu hymateb ddeillio o ganlyniad sydd yn eu tyb hwy yn anfoddfaol.

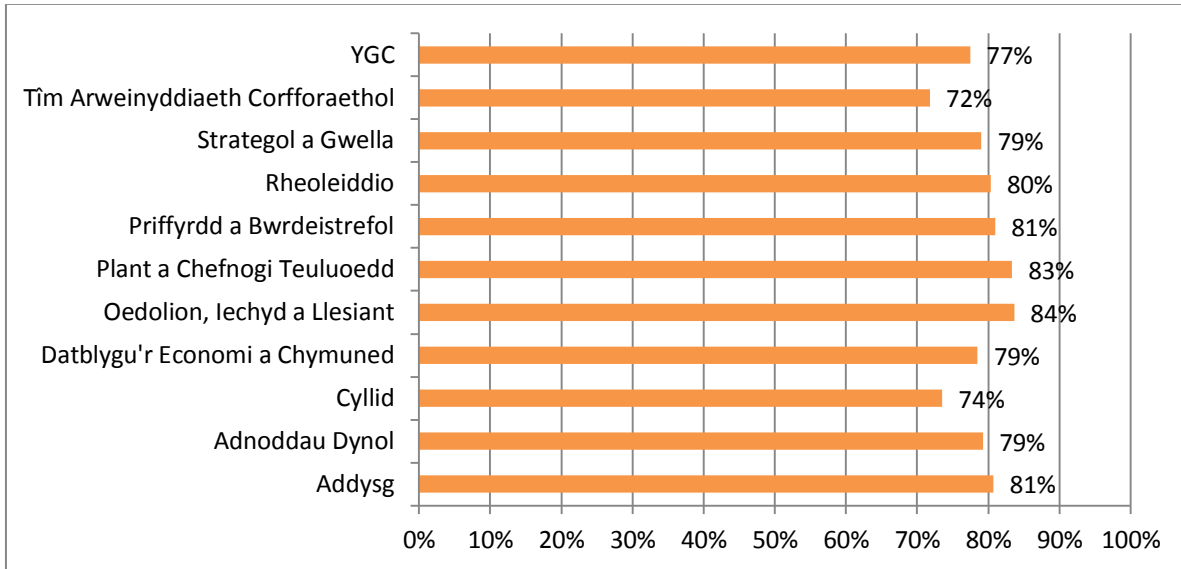
Canu'r Gloch yn y Dyfodol

5.8 Rhestrodd yr holiadur enghreifftiau o amgylchiadau (wedi eu cymryd o'r polisi) ble dylai gweithwyr ganu'r gloch os ydynt yn dod ar eu traws yn y gweithle. Gofynnodd yr holiadur petai staff yn darganfod yr enghreifftiau yma yn y dyfodol, yn realistig, ar gyfer pa rai byddent yn debygol o ganu'r gloch? Roedd opsiwn i ddewis unrhyw faint o enghreifftiau:

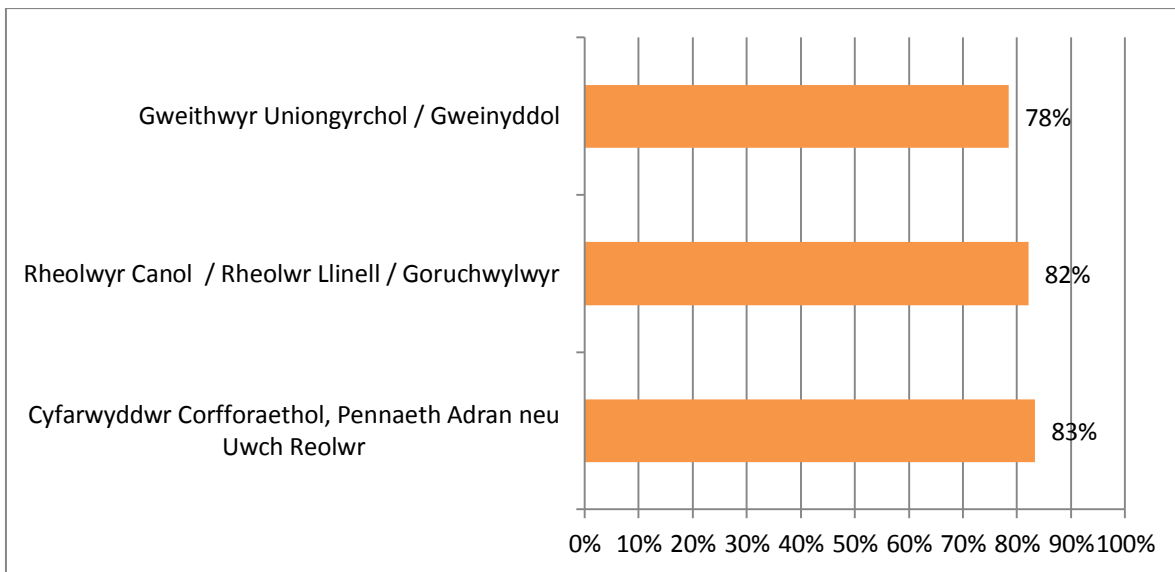

Ffigur 6: Nifer o weithwyr buasai'n canu'r gloch dan amgylchiadau penodol

5.9 Wrth ddadansoddi atebion yr holiadur, dyrannwyd sgôr ‘parodrydd gweithwyr i ganu’r gloch’ i bob Adran a chategori staff. Mae’r sgôr yn seiliedig ar sawl un o’r 6 enghraifft uchod, ar gyfartaledd, y byddai’r ymatebydd yn fodlon canu’r gloch amdanynt. Dengys ddadansoddiad o’r canlyniadau isod:

Ffigur 7: Dadansoddiad parodrydd gweithwyr i ganu’r gloch, fesul Adran

Ffigur 8: Dadansoddiad parodrydd gweithwyr i ganu’r gloch, fesul categori staff

5.10 Ar gyfartaledd, dengys y tablau uchod bod gweithwyr y Cyngor yn teimlo y byddent yn canu’r gloch mewn **79.9%** o achosion. Dim ond 64% o weithwyr fuasai’n canu’r gloch petaent yn dod ar draws rhywbeth sy’n achosi niwed i’r amgylchedd, ond byddai 89.6% yn canu’r gloch petaent yn dod ar draws rhywbeth sydd yn gyfystyr â cham-drin cleientiaid yn rhywiol, yn gorfforol neu yn emosiynol. Ffordd arall i edrych ar hyn yw na fyddai un o bob deg o weithwyr y Cyngor a ymatebodd i’r holiadur yn canu’r gloch petaent yn dod ar draws cam-drin cleientiaid yn rhywiol, yn gorfforol neu yn emosiynol.

- 5.11 Petai'r ymatebwyr yn datgan na fuasent yn canu'r gloch yn unrhyw un o'r amgylchiadau uchod, yna roedd gofyn iddynt egluro pam ddim. Rhoddir sampl o'r sylwadau isod:
- "Ansicrwydd ynglŷn â'r hyn sydd yn cyfri fel gweithrediad sy'n cwrs â'r criteria."*
- "...cael effaith negyddol ar fy nghyrfa i, neu yn gwneud fy mywyd gwaith yn anoddach."* (sic)
- "dim ffydd yn y system"*
- "Ni fyddai unrhyw beth yn cael ei wneud!"*
- "Oherwydd fod PAWB yn ymwybodol fod y person sydd yn canu'r gloch yn waeth allan oherwydd hynny...dim gwarchodaeth. hyn yn amlygu ei hun dro ar ôl tro yn y newyddion ayyb"* (sic)
- "Am nad oes gennyf ffydd yn y system. Mae pethau wedi eu crybwyll gan gyd-weithwyr i staff yn y gorffennol ac mae'r cyfan wedi ei frwsio o dan y carped ac wedi cael parhau. Dim pwynt canu'r gloch os nad yw unrhyw un am gymryd unrhyw sylw"*
- "Wedi cael fy magu, fel pawb arall, am beidio cario clecs felly byddai rhaid bod rhywbeth mawr i mi fynd yn erbyn hyn"*
- 5.12 Roedd nifer o sylwadau yn awgrymu bod pryderon sydd wedi cael eu codi yn y gorffennol heb gael sylw gan Uwch Reolwyr a bod canu'r gloch wedi arwain at y sawl ganodd y gloch yn y lle cyntaf yn dioddef llawer mwy na'r sawl sydd wedi ymddwyn o'i le. Mae diffyg cyfrinachedd hefyd yn rhwystro gweithwyr rhag cyflwyno eu pryderon.
- 5.13 **Yng ngoleuni'r sylwadau uchod, credaf fod lle i Archwilio Mewnol a'r Pwyllgor Archwilio wneud gwaith pellach i edrych i mewn i rai o drefniadau'r Cyngor, er mwyn edrych ymhellach i'r pryderon / honiadau a wnaethpwyd. Rwyf eisoes wedi trafod hyn gyda'r Prif Weithredwr, Pennaeth Adnoddau Dynol a'r Uwch Reolwr Adnoddau Dynol.**

Syniadau Ynglŷn â Chodi Ymwybyddiaeth o'r Polisi

- 5.14 Roedd cwestiwn olaf yr holiadur yn gofyn barn y gweithwyr am ffyrdd i godi ymwybyddiaeth o bolisiâu'r Cyngor yn gyffredinol. Roedd y nifer helaeth o ymatebion i'r cwestiwn dewisol yma yn brawf bod gweithwyr y Cyngor yn credu bod canu'r gloch yn bwysig. Dengys isod enghreifftiau o gynigion o sut i godi ymwybyddiaeth o'r polisi:
- Hwyluso mynediad at y polisiâu drwy'r fewnwyd (gan gynnwys hyrwyddo 'polisi'r mis')
 - Codi ymwybyddiaeth drwy argraffu canllawiau ar gefn talebau cyflog
 - Trafod canu'r gloch yn y sesiynau gwerthuso blynyddol
 - Hyfforddiant

6 CASGLIADAU

6.1 Mae canlyniadau'r arolwg yn awgrymu:

- **Bod cynnydd bychan wedi bod yn ymwybyddiaeth gweithwyr y Cyngor o'r Polisi Canu'r Gloch ers yr archwiliad cyffelyb diwethaf yn 2010.**
- **Dim ond 21.7% o weithwyr a fynegodd eu bod wedi derbyn cerdyn cyswllt Canu'r Gloch, ond gall y gwir ganran fod yn uwch oherwydd bu i'r cardiau gael eu dosbarthu i'r gweithwyr peth amser yn ôl erbyn hyn.**
- **Gwelwyd mai'r dull gorau o hyrwyddo'r polisi ymysg gweithwyr y Cyngor oedd drwy'r fewnrwyd, ond awgrymwyd sawl gwaith bod y polisi llawer rhy anodd i'w ddarganfod arno.**
- **Rhannodd ambell weithiwr eu profiadau o ddefnyddio'r polisi, ac yn anffodus nid oeddent yn galonogol. Ni ellir magu ffydd y gweithwyr yn y trefniadau tra bod achosion fel hyn yn codi.**
- **Mynegodd canran uchel o'r gweithwyr y byddent yn barod i ganu'r gloch yn y dyfodol petai'r amgylchiadau yn codi, ond yn ôl y sylwadau, nid penderfyniad hawdd y bydd hyn iddynt.**

6.2 Roedd yr adroddiad yn cynnwys yr argymhellion canlynol:

Argymhelliad A01: Ystyried aiddosbarthu'r cardiau cyswllt canu'r gloch.

Argymhelliad A02: Dylid codi pryderon a amlinellwyd gan y gweithwyr yng nghyfarfodydd y Coleg Rheolwyr.

Argymhelliad A03: Ymdrechu i geisio lleihau pryderon staff ynglyn â chanu'r gloch a cheisio ennyn eu hyder yn y trefniadau.